TÜRKÇÜLÜĞÜN SÖNMEYEN ATEŞİ: HÜSEYİN NİHAL ATSIZ

Ayberk Sinan Özel[1]

Özet

Türkçülük savaşında tek başına dövüşen, bu dövüşte hırçın bir kahraman olarak görülen Hüseyin Nihal Atsız; Türkiye'de Türkçülük ve Turancılık akımlarını geliştiren fikir aydınlarından birisi olmuştur. Nihal Atsız, yaşadığı Türkiye'nin şartlarının farkına varıp, Türk gençliği için bir yol gösterici olmak istemiş ve kendini bu yola adamıştır. 20.yy Türkiyesinde Türk gençliği, ''Atsız Ata'' adıyla saygı gösterdikleri Nihal Atsız'ın ışığından ilerlemiştir. Nihal Atsız, yaşadığı dönem boyunca eğitim ve iş hayatında suçlamalar ve haksızlıklar ile karşılaşmıştır. Fakat bu suçlama ve haksızlıklara karşı Türkçü kimliğini hiç saklamayarak tüm bu yaşananların karşısında yıkılmaz bir duvar gibi durmuştur. Eğitim hayatı boyunca Türk fikir adamları ile tanışmış ve dostluklar kurmuştur. Hüseyin Nihal Atsız, yazar kimliğini farklı yıllarda çıkardığı dergiler ile göstermiştir. Bu dergiler, günümüzde bile Türkçülüğün kadim fikirlerini barındıran kaynaklar olarak görülmektedir. Düşünce hayatı dışında Nihal Atsız, iyi bir aile babası olarak bilinir. İki defa evlilik yapmış, kısa süren ilk evliliğinden sonra ikinci evliliğinde iki erkek evlat sahibi olmuştur. Ayrıca Hüseyin Nihal Atsız'ın bir de manevi kızının olduğu bilinir.

[1] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi.

GİRİŞ

1) Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı

Hüseyin Nihal(Atsız), 12 Ocak 1905'de İstanbul'da doğdu. Babası, Dorullu deniz makine Önyüzbaşısı Hüseyin Efendi'nin oğlu Deniz Binbaşı Mehmet Nail Bey, Annesi Trabzonlu Kadıoğlu ailesinden Deniz Yarbay Osman Bey'in kızı Fatma Zehra Hanımdır.[2] Hüseyin Nihal Atsız'ın ceddi, 19.yy'da yaşadığı tespit edilen Ahmet Ağadır. Ahmet Ağa'nın Hüseyin, Şakir, İsmail ve Süleyman adlı dört çocuğu olmuştur. Ahmet Ağanın üçüncü oğlu olan Hüseyin Bey, 1850-1852 yılları arasında deniz eri olarak İstanbul'a gelmiş, okuma ve yazmayı da burada öğrenmesi ile birlikte teskere bırakarak Donanma-yı Hümayun'da kalmış ve önyüzbaşı olarak Çarkçı Kolağalığına terfi ettirilmiştir. Hüseyin Ağa'nın eşi Emine Hayriye Hanımdır. Hüseyin ağanın Nevber ve Mehmet Nail adında iki çocuğu oldu. Mehmet Nail Bey'de babasından etkilenerek Osmanlı Donanmasına katıldı. Buradan Deniz Güverte Binbaşısı olarak emekli olmuştur. Babasının asker olmasından dolayı Atsız, disiplinli bir ailenin ferdiydi. 1910 yılında erkek kardeşi Nejdet Sançar, 1912 yılında da kız kardeşi Fatma Nezihe Çiftçioğlu doğdu. Fatma Zehra hanımın damar sertliğinden dolayı vefatından sonra Mehmet Nail bey, 1930 yılında ikinci defa evlendi. Fakat bu evlilik kısa sürdü. Mehmet Nail bey iki yıl sonra geçimsizlik nedeniyle boşandı.

Atsız, ilk öğrenimini İstanbul'un Kadıköy semtindeki Fransız ve Alman okullarında, babasının görevi nedeniyle bulundukları Süveyş'deki Fransız okulunda, Kasımpaşa'daki Cezayirli Gazi Hasanpaşa okulunda ve Haydarpaşa'daki Osmanlı İttihad Mektebinde tamamladı. Orta öğrenimi ise Kadıköy ve İstanbul Sultanilerinde gördü.[3] Hüseyin Nihal Atsız, ilk ve orta öğrenimlerinden sonra sınavlara girerek Askeri Tıbbiye Mektebini kazandı. Bu sıralarda Atsız, Osmanlı'da canlanan Türkçülük akımının etkisine girmeye başladı.

---

[2] Feti Tevetoğlu**, Türkçülerin Kaleminden Atsız**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2000, S. 1.
[3] A.g.e, S, 1.

Atsız, Ziya Gökalp'in vefatından sonraki tören gecesi, Türkçülük fikrine karşı olan öğrencilerle kavga ettiği ve daha sonra aralarında birtakım problemler geçen Arap asıllı Bağdatlı Mesut Süreyya isimli bir teğmene selam vermediği gerekçesi ile 4 Mart 1925 tarihinde 3.sınıf öğrencisi iken okuldan çıkarılmıştır.[4] Atsız, okuldan atıldıktan sonra bir süre Kabataş Lisesi'nde öğretmen vekilliği yaptı. Daha sonra Deniz Yolları'nın Mahmut Şevket Paşa gemisi katip muavini olarak görev yaptı. [5]

2) Nihal Atsız'ın Üniversite Yılları

Denizlerde geçen mücadelesiz bir hayattan sonra Atsız, bu hayatın kendisini tatmin etmemesi üzerine 1926 yılında İstanbul Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi'nin yatılı kısmı olan Yüksek Muallim Mektebi'ne kaydoldu. Tecil isteğinin kabul edilmemesi üzerine Nihal Atsız 1926-1927 yılları arasında dokuz ay süre ile İstanbul Taşkışla'da askerlik görevini yaptı.[6] Askerliğin bitmesinden sonra öğrencilik hayatına dönen Nihal Atsız, bölümdeki arkadaşı Ahmet Naci ile ''*Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri* '' başlıklı makalesinin Türkiyat Mecmuası'nda yayınlanması ile hocası Fuad Köprülü'nün dikkatini çekti.[7] Aynı sene hazırladığı ''*Divan-ı Türki-i Basit*'' isimli eser üzerine mezuniyet tezi ile mezun oldu.

Mezuniyetinden bir yıl sonra Atsız, dikkatini çektiği hocası Fuad Köprülü'nün asistanı oldu. Bu sırada Atsız, ilk eşi Mehpare Hanım ile evlendi fakat bu evlilik uzun sürmedi ve 1933'te ayrı yaşamaya başlayıp 1935 yılında tamamen ayrıldılar[8] Atsız bu yıllar içerisinde 15 Mayıs 1931'den 25 Eylül 1932 tarihine kadar Atsız Mecmua'yı çıkarmaya başladı. Atsız Mecmua Fuad Köprülü, Zeki Velidi Togan, Abdülkadir İnan gibi yüksek çığır açan hocalar ile birlikte dergi, Türkçülük çevrelerine hakim oldu.

[4] A.g.e, S, 1.
[5] Sakin Öner, **Nihal Atsız**, Toker Yayınları, S. 10.
[6] Öner, S.10.
[7] Öner, S.10.
[8] Öner, S.10.

1932 yılında Ankara'da Birinci Türk Tarih Kongresi toplandı. Kongreye katılan Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, dünyadaki birçok kavmin Türklüğünü savunan bir teze karşı çıkınca, Dr. Reşid Galib'in yaptığı haksız hücum karşısında Zeki Velidi Togan'a destek olmak için Pertev Naili Boratav, Orhan Şaik Gökyay gibi arkadaşları ile birlikte Reşid Galib'e ''Zeki Velidi'nin talebesi olmakla iftihar ederiz'' şeklinde bir protesto telgrafı çekildi. Bu telgraf, Atsız'ın hayatında önemli bir yer tutmuştu. Bu telgraf sonucunda Atsız ile Fuad Köprülü'nün arası açıldı.[9] 1933 yılında ''*Darülfünun'un Kara, Daha Doğru Bir Tabirle, Yüz Kızartacak Listesi*'' adlı makalesi yüzünden üniversiteden uzaklaştırıldı. Fakat yıllarca asıl sebebin bu olmadığı, Reşid Galib'in Maarif Vekili olmasından sonra onun intikam almak istemesinin asıl sebep olduğu söylenmiştir.

3) Atsız'ın Üniversite Sonrası Yılları

Asistanlıktan ayrılan Atsız, Malatya Ortaokuluna Türkçe öğretmeni olarak tayin edildi. Burada Atsız Mecmua'nın devamı niteliğindeki Orhun dergisini çıkarmaya başladı.[10] Orhun dergisi de 9.sayısından sonra Bakanlar Kurulu tarafından kapatıldı. Türk Tarih Kurumunun çıkardığı dört ciltlik tarih kitabındaki yanlışları tespit edip bir tenkit yazısı yazan Atsız, dokuz ay süre ile vekalet emrine alındı. Malatya'dan sonra 1934 yılında daha önce okuduğu Kasımpaşa'daki farklı bir okula, Deniz Gedikli Hazırlama Okulu'na Türkçe Öğretmeni olarak tayin edildi. Atsız, 1936 yılında ikinci eşi İstanbul Üniversitesi Tarih bölümü mezunu olan Bedriye Kadızade Hanım ile evlendi ve bu evliliğinden Yağmur ve Buğra adlarında iki çouğu oldu. 1938 yılında azınlıkların okula alınıp alınmaması meselesinden dolayı müdür ile tartıştı ve okuldan ihraç edildi. Bunun üzerine 1944 yılına kadar özel liselerde Türkçe öğretmenliği yaptı.[11] Atsız Türkçe öğretmenliği yaptığı bu sıralarda kapatılan Orhun dergisini çıkarmaya devam etti. 1943'de dergi 10.sayısından çıkarılmaya başlandı. 1945'de 15.sayıda Atsız, karşıt görüşlülerinin İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na sarf ettiği hakaretler üzerine dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na açık mektup neşretti.[12] Atsız, bu mektup ile 2. Dünya savaşıyla artan komünist faaliyetlerini Saraçoğlu'na bildirdi.

1944 yılında 2.Açık Mektup ile Atsız, Pertev Naili Boratav, Sabahattin Ali, Cevad Emre, Sadrettin Celal'in faaliyetlerini tüm belgeleri ile açıkladı. Ardından Hasan Ali Yücel'i istifaya

[9] Tevetoğlu, S.1.
[10] Öner, S.10.
[11] Yüce Ülkü ve Boğaziçi liselerinde edebiyat öğretmenliği de yapmıştır.
[12] Açık mektuplar hakkında detaylı bilgi için bknz. Altan Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, Orkun Yayınları.

davet etti.[13] Atsız'ın yazdığı mektuplar yurt içinde ciddi bir destek gördü. Bu destekler ile dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve bu faaliyetlere göz yuman kişiler üzerinden protestolar yapılmaya başlandı. Bunun üzerine Yücel, Atsız'ın Boğaziçi lisesindeki işine son verdi ve Bakanlar kurulu da Orhun dergisini ikinci kez kapattı.

4) Hüseyin Nihal Atsız-Sabahattin Ali Davası

Sabahattin Ali, Atsız'ın kendisine hakaret ettiğini belirterek Atsız nezdinde bir dava açtı. Bu dava Hasan Ali Yücel'in teşviki ile açıldı.[14] Duruşmaya katılmak için Ankara'ya giden Atsız, Türkçü gençler tarafından büyük bir coşku ile karşılandı. İlk duruşma 26 Nisan 1944'de yapıldı. Davanın Türkçü gençlerinde katılımı ile olaylı bir hal alması nedeniyle 3 Mayıs 1944'deki ikinci duruşmaya gençler alınmadı. Bunun üzerine iktidar aleyhinde gösteriler yapıldı ve büyük tutuklama dönemleri yaşandı. Sabahattin Ali ve Nihal Atsız arasındaki bu dava yaşanan olaylar nedeniyle Komünist-Türkçü davası halini aldı. 9 Mayıs 1944'te yapılan karar oturumunda Atsız'ın Ali'ye vatan haini demesi nedeniyle 6 aya mahkum edildi. Ancak milli tahrik olması nedeniyle Atsız'ın mahkumiyeti 4 aya indirildi ve bu ceza da tecil edildi. Fakat Atsız'ın 34 arkadaşı İstanbul 1 numaralı sıkıyönetim mahkemesi tarafından yargılanmaya başladı. Bu yargı süresince Atsız ve arkadaşları büyük işkencelere maruz kaldı. 29 Mart 1945'te 65 oturum sonunda sonuçlanan dava ile Atsız 6.5 yıla mahkum edildi. Atsız bunun üzerine kararın temyizi için askeri mahkemeye müracaat etti. Kararı bozdurup 23 Ekim 1945'te tahliye oldu. Dava 5 Ağustos 1946'da bir kez daha başladı ve Atsız ile arkadaşları beraat etti.

5) Davalar Sonrası Atsız

Davalar Atsız'ı çok zorlamıştı fakat Atsız bulunduğu yoldan hiç sapmadı. Yaşadıklarına rağmen yazılarına devam etti. Dava sonrası 2.5 yıllık bir işsizlik yaşadıktan sonra Türkiye Yayınevinde çalışmaya başladı. Ardından 25 Temmuz 1949 yılında Süleymaniye kütüphanesine Uzman olarak atandı. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte Atsız, Haydarpaşa Lisesi'nde Edebiyat öğretmenliğine atandı.

[13] Öner, S.12.
[14] Öner, S.12.

Fakat bu görevden 2 yıl sonra alındı. Bunun nedeni olarak da Ankara Atatürk Lisesi'nde verdiği Türkiye'nin kurtuluşu konferansı gösterildi. Atsız tekrardan muvakkat kaydıyla Süleymaniye kütüphanesindeki görevine iade edildi. Atsız 1 Nisan 1969 yılına kadar bu görevde kaldı. Atsız, 1967 yılından itibaren Ötüken dergisinin kırkınca sayısı itibariyle Türk devletinin birliğine ve bütünlüğüne yönelmiş bazı ihanet hareketlerini ortaya çıkarıp, yöneticileri uyarmak amaçlı yazılar yazdı. Bu yazılar Atsız'ın Sabahattin Ali ve diğerlerine yazdıkları gibi geniş yankı uyandırdı ve Ötüken dergisi sorumlu müdürü Mustafa Kayabek ile Atsız hakkında tahkikat başlatıldı. Bunun üzerine başlatılan tahkikat sonucunda Mustafa Kayabek ve Atsız'a 15 ay hapis cezası verildi. 68 yaşını doldurmuş olan Atsız, Romatizma, Enfarktüs, Hipertansiyon gibi hastalıkları nedeniyle hapis yatamayacağını öngördü. Haydarpaşa Numune hastanesinden alınan 4 aydan fazla hapis yatamaz raporuna rağmen Atsız, reviri olan hapishanede kalabilir gerekçesi ile hapis cezasını çekmesi için cezaevine götürüldü. Bunun üzerine kendi talebi olmaksızın 2.5 ay hapiste yattıktan sonra dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından affedildi. Hapisten çıktığı yıllarını evinde geçirdi, yazılar yazmaya devam etti. Kronik rahatsızlıkları devam ediyordu. 20.yıl Türkçülüğünün en büyük fikir adamlarından sayılan Hüseyin Nihal Atsız 11 Aralık 1975 yılında geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etti.

Atsız'ın vefatı Türkçüleri derinden etkiledi. Bunun üzerine 13 Aralık 1975 tarihinde Karacaahmet Mezarlığında yapılan büyük cenaze töreni ile çok sevdiği kardeşi büyük Türkçü Necdet Sançar'ın yanına defnedildi.

Hüseyin Nihal Atsız'ın Bilim Adamlığındaki Rolü

Hüseyin Nihal Atsız 1930 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirmişti. Fuad Köprülü'den Edebiyat dersleri, Zeki Velidi Togan'dan da Tarih dersleri almıştır. Metin Şerhi Hocası da Namık Kemal'in oğlu olan Ali Ekrem Bolayır idi.[15] Tarih alanıyla ilgili daha fazla eseri olmasının yanında metin çevirileri de vardır. Zaten ilk eseri mezuniyet tezi olan Divan-ı Türki-i Basit[16] çevirilerinden birisidir. 1940'da basılan Türk Edebiyatı Tarihi destanlar devrinden Selçuklu devrinin sonuna kadar gelmekteydi. 1966-1968 yılları arasında Birgili Mehmed Efendi, Ebussuud, Gelibolulu Ali gibi müelliflerin bibliyografyalarını yayınlamıştır.[17]

[15] Ahmet Bican Ercilasun, **"Atsız'ın Bilim Adamlığı"**, www.yenicaggazetesi.com.tr
[16] Bknz. Atsız'ın Üniversite Yılları
[17] A.g.m, www.yenicaggazetesi.com.tr

‘’Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar’’ adlı eseri Atsız’ın ilk eseri olarak bilinir. Orhun dergisinin 1.sayısında yazılmaya başlanan eser daha sonra 1935 yılında Aylı Kurt yayınları tarafından toplanıp kitap şeklinde basılmıştır. Bu eseri ile Atsız, Türk tarihinin üzerinde nasıl bir yorum yapılması gerektiğini anlatmaya başlamıştır.

Atsız’ın tarih alanındaki en önemli çalışması ‘’Osmanlı Tarihleri-I’’dir. Irkçılık-Turancılık davasından sonra bir süre işsiz kalan Atsız, Türkiye Yayınevinde bir süre uzman olarak çalışmaya başlamıştı. Yazdığı bu eser, o yılların ürünü olmuştur. 1949’da yayınlanan bu eserde, ilk Osmanlı tarihlerinin beşi de toplu olarak verilmiştir. Ahmedi’nin ‘’Dastan ve Tevarih-i Mülük-ü Ali-i Osman’’, Şükrullah’ın ‘’Behcetü’t Tevarih’’, Aşıkpaşaoğlu Ahmed Aşıki’nin ‘’Aşıkpaşazade Tarihi’’ diye bilinen ‘’Tevarih-i Ali-i Osman’’ının karşılaştırmalı metni bizzat Atsız tarafından yapılmıştır. Atsız, bütün eserlere özel isim dizinleri, soy kütüğü, kronoloji cetvelleri ve gerektiğinde sözlükler eklemiştir. Bu eser Osmanlı’nın ilk yüzyılları için hala kaynak olarak bilinir. Bayburtlu Osman’ın ‘’Tevarih-i Cedid-i Mir’at-ı Cihan’’(1961) ve ‘’Osmanlı Tarihine Ait Takvimler-I’’(1961) Atsız’ın diğer çalışmalarıdır. Ayrıca Orhan Şaik Gökyay’ın yazdığı Dede Korkut kitabında Atsız’ın Gökyay’a birçok yardımı dokunmuştur. Gökyay, eserinin başında Atsız ile ilgili şunları söylüyor;

‘’ Nihâl Atsız'ın 29 ilkteşrin 1936 tarihli mektubuyla bana aynen istinsah ederek gönderdiği bu malûmat Bayburtlu Osman isminde bir müellifin Tevârîh-i Cedîd-i Mir'ât-ı Cihân adlı eserinden alınmıştır’’[18]

[18] Ercilasun, www.yenicaggazetesi.com.tr / Bilim Adamı Atsız- Ahmet Bican ERCİLASUN

Hüseyin Nihal Atsız'ın Edebi Yönü

Atsız, Türkçü bir fikir adamı olmasının yanında oldukça güçlü bir kalemi olan romancıydı da aslında, bunun yanında yazdığı şiirler de vardır. Atsız'ın Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Diriliyor, Ruh Adam, Deli Kurt gibi eserlerinde romantizm oldukça fazla olmakla birlikte bu romantizm tarihi ya da diğer edebi eserlerinde yoktur[19] Atsız, Türkçenin imla kurallarına ve cümle yapısına vakıf olmanın verdiği rahatlıkla zengin, değişik ve sağlam cümleler kurmayı başaran bir yazar oldu.[20] Nesir halindeki eserlerinde kuvvetli bir mantık örgüsü vardır. Atsız, nesir sahasındaki başarısını her neslin zevkle okuduğu roman ve hikayeleri ile göstermiştir. Atsız bu romanlarda kullandığı mekan ve karakter isimleri ile romanın ele alındığı tarihi dönemi yaşatmaya çalışmıştır. Ayrıca yarattığı kahramanlar Atsız'ın kendi mizacına uygun tipler olmuştur. Ruh adam isimli romanındaki Selim Pusat karakteri Atsız'ın kendi ruh halini yansıtan karakterlerden olmuştur. Atsız'ın şairliği de nesir yazıcılığı kadar önemli yer tutmaktadır. 1931 yılından ölümüne kadar az da olsa şiir yazmış ve Türk şiir tarihinin başarılı ve adından söz getirir örneklerini vermiştir. Çok temiz bir Türkçe ile yazılan bu şiirlerde 7,8,11,13,14'lü hece ölçüleri kullanılmıştır. Aruzla yazdığı şiirleri daha çok Gazel ya da Kaside tarzında olmuştur. Hece vezinli şiirleri daha çok beyit esasına dayanır. Ayrıca çok mısralı bentlerden oluşan şiirleri de vardır. Koşma ve Varsağı adı verilen Halk şiirine uygun türlerde Atsız, türlerinin en iyi örneklerini vermiştir. Daha çok Vatan, Türklük, Türkçülük, Turancılık, Ülkü ve Kahramanlık konularını içeren şiirler yazmıştır. Ayrıca Ölüm, Gurbet, Aşk konuları da şiirlerinin başka konuları olmuştur. [21]

[19] Adil Yılmaz**, ''Atsız'ın Bilim Adamlığı''**, adilyilmaz.blogspot.com.tr
[20] Öner, S.68.
[21] Öner, S.68.

KAYNAKÇA

1) Deliorman, Altan, (2000) **Tanıdığım Atsız**, Orkun Yayınları, İstanbul, 2.Baskı
2) Öner, Sakin, (1977) **Nihal Atsız**, Toker Yayınları, İstanbul, 1.Baskı
3) Körüklü, Refet, Yavan, Cengiz, (2000), **Tanıdığım Atsız**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1.Baskı
4) Atsız, Hüseyin Nihal (2012), **Atsız Basılmamış Makaleleri**, Togan Yayıncılık, İstanbul, 1.Baskı
5) Yılmaz, Adil, ‘’**Atsız’ın Bilim Adamlığı**’’, adilyilmaz.blogspot.com.tr
6) Ercilasun, Ahmet Bican, ‘’**Atsız’ın Bilim Adamlığı**’’, www.yenicaggazetesi.com.tr
7) Hacaloğlu, Yücel (2015), **Doğumunun 100.yılında Atsız,** Türk Ocakları, Ankara, 1.Baskı